

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

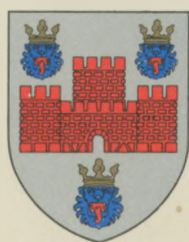
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ribe Amt

-en region i Danmark

© Ribe Amtsråd, 1981.
Sats og tryk: Vestkystens Bogtrykkeri, Esbjerg.
Skrift: 13 pkt. English Times.
Papir: Thai-cote fra De forenede Papirfabrikker.
Litoarbejde: Esbjerg Klichéfabrik.
Oplag på dansk: 4.000 eks.
Oplag på engelsk og tysk: 1.000 eks.
Grafisk tilrettelægning: Ole Clausen.
ISBN 87-7342-066-2

Ribe Amt

-en region i Danmark

Tekst:

Ulf Gudmundsen.

Fotografier:

Poul Anker Nielsen.

Udgivet af

RIBE AMTSRÅD

1981

Ribe amt - en region i Danmark. En af de 14 amtskommuner, indeholdende - det er nemt at huske - 14 primærkommuner. Arealet er på 3132 kvadratkilometer. Kystlinien strækker sig over 206 maleriske kilometer, og der bor godt 210.000 mennesker. Omkring 70 indbyggere pr. kvadratkilometer mod en befolkningstæthed på ca. 120 i landet som helhed.

Der er altså god plads. Det var nok nogenlunde det eneste, jeg vidste, da jeg som 18-årig ankom til Askov højskole med en ramponeret kuffert. Jeg skulle være elev på sommerskolen, og kufferten var fyldt med digte.

I en lille skov i nærheden blomstrede rhododendron hæmningsløst og vidunderligt i det grønne tussmørke. En tidlig morgen så vi syv storke omme bag ved kirken. Det er et kvart århundrede siden.

Tiden har fart på, og den er ladet til bristepunktet med forandringer. Jeg er ikke ude i nostalgisk ærinde og skal ikke trætte med, hvordan højskolen blev vendepunktet i mit liv. Men skal der skrives om amtet, hvorfor så ikke begynde netop i Askov? Dette enestående

- overdådigt rummelige - kulturcentrum, hvor det historiske altid har været betydningsfuldt og givet berigende perspektiv.

Det historiske. Ja, holder vi os til den landskabelige side af sagen, skal vi tilbage til istidens gletschere og de efterfølgende 15.000 års havstigning: Her ligger hovedansvaret for de landskaber, som mennesket siden oldtiden har beboet og benyttet.

I Ribe amt veksler landskabernes karakter betydeligt fra sted til sted. En væsentlig årsag her til er de forskellige terræntypers meget ulige alder. Mens indlandets landskaber i hovedtræk var udformet allerede ved istidens slutning, skulptureret af is, storme og smeltevand, har kystlinien stadig ændret beliggenhed og forløb. Marskenge dannes den dag i dag.

Tidevandets rytmik. Storm og stille. En pålandsvind, der gennem århundreder har skabt et ti kilometer bredt klitbælte, mens havvandets indhold af finkornede partikler aflejres som frugtbar marskklæg.

Typiske vestjyske landskabsformer er bakkeøer, hedesletter og indsande - og de dominerer da også

arealmæssigt i Ribe amt.

Men, hånden på hjertet, hvor mange tænker i geologiske baner under åben himmel?

Der er med garanti langt flere, som opmuntres over, at her stadig findes en rigdom af næsten uforstyrret natur. Man glædes umiddelbart over skønheden, som året går derude med de mange forunderlige kontraster.

Det nøgne sand. De lette jorde. Plantagelandet og frodigheden.

Skovhornuglen har alt under kontrol fra sit vindblæste fyrretræ. I Albuebugten samles utallige trækfugle. Kronhjortens silhouet tegner sig dekorativt som noget sofa-stykke op imod horisonten før skumringsstunden. Og et sted i Vadehavet giver en sælhund hals.

Vadehavet er, fra mange synspunkter, helt usædvanligt, præget af tidevandsstrømmene og med marskdannelsen. Navnet har det efter vaderne, de dele af havbunden, som tørlægges når det er ebbe. Vadehavet har sin ganske særlige fauna, af hvilken en væsentlig part lever nedgravet i bundens øvre lag. Her finder man bl.a. utroligt mange slikkrebs.

Men hvornår kommer nu mennesket ind i billedet? Det sker så tidligt som 10.000 år før vor tidsregning. I ældre stenalder. Da var der beboelser ved Varde å og andre vandløb. Man har flintredskaber fra tiden.

Det er også nok værd at nævne enkeltgravskulturen, 2.500 år før vor tidsregning. Fra denne findes adskillige spor. Et nyt tyngdepunkt er før-romersk jernalder, 500 år f. Kr. med gevaldig opblomstring. Det kommer i ryk og i bølger.

300 år efter Kr. sker der også en hel masse, som har arkæologernes opmærksomhed. Og vikingetiden findes der særdeles spændende vidnesbyrd om.

Tænk f.eks. bare på Ribe.

Næste periode med ekstraordinære vibrationer er fra ca. 1100 til 1250, hvor de mange romanske stenkirker bygges. Men så går det ellers ned ad bakke. Der tales om både klimaforværring, pest og tilsanding af markerne. Videre kommer vi ind i fæstebondetid og armod, men glemmes skal dog hverken Ribes eller Fanøs blomstring med landets på et tidspunkt næststørste sejlskibsflåde og alt hvad dette nu førte med sig.

Fra Dronning Dagmar til gendarmerne ved Kongeåen. Stormflod og middelalderlig munke-messen. Vildroser og rønnebær. Sandet, der flyger. Lyngen i blomst. Processer, processer. Rytmen af liv og død op gennem tiden, som giver fortættet sammenfatning af erfaringer. Historie - historier. Vi er selv historie, skrev Poul Henningsen. Og hvem siger ham imod? Hvad er der dog ikke sket, bare i det sidste ti-år!

Og kom nu ikke med den om de gode, gamle dage. De var ikke bedre. Afgjort ikke. Men det meste var helt anderledes. De moderne tider begynder overalt i den vestlige verden med dampmaskinens opfindelse og den efterfølgende industrialisering. Fra da af er der næppe mange, som kan finde på at klage over langsommelighed i udviklingstempoet.

Her var nu denne vor del af landet med de to gamle byer, købstæderne Varde og Ribe, landsbyerne og kirkerne. Sortladen hede, jydepotter, fiskeri og hosebinding. Et beskedent vejnet. Søfartens og handelens beherskede udadvendt-

hed og lynglandets mere indadvendte selvtilstrækkelighed.

Stilfærdigheden blev brudt ca. 1870, da opdyrkningen af heder og moser tog fart, samtidig med at man plantede skov, anlagde veje og fik jernbane i bedste wild veststil. Rammerne sprængtes. Landbruget intensiveredes. Det var ikke længere nok blot at være selvforsynende. Der var noget, der hed eksport.

Man husker Dalgas': - Hvad udad tabes skal indad vindes. Gevældige var de indre aktiviteter, der fandt sted overalt efter nederlaget i 64. Og aldrig havde vi set os selv i relation til vor omverden som nu. Verden var på mere end én måde blevet mindre.

Fra højskolen lød den ukuelige sang. Nok var vi små, men der var alligevel et og andet, vi kunne hitte ud af - også på den nye tids helt nye vilkår.

Som et storslået symbol på forvandlingen får vi så Esbjerg. Anlagt 1868 som eksporthavn til erstatning for, hvad der var tabt i syd. Byen fik en efter danske forhold eksplosiv vækst.

Havnen åbnede i al beskedenhed 1874. I 1880 var indbyggerantallet 529. I 1901 boede der over 13.000, og i 1925 nærmede det sig de 25.000. Nu er tallet på omkring 80.000.

Esbjerg, de brede skuldres by, med de brede, lige gader, som mødes i rette vinkler. En af Danmarks største eksport- og fiskerihavne. Hæsblæsende industriby. Rask må det gå, og barsk kan det være. Men altid sker der noget. Også kulturelt. Skrønen om det kulturløse Esbjerg dementeres for fuld musik af det rige musikliv, arbejderhøjskolen, kunstpavillonen og et altid veloplagt biblioteksvæsen.

I Ribe og Varde lever traditionerne. Her finder man, foruden det nye, det bedste af det gamle. Her er å-idyl og stemningsbilleder, det nok kan være værd at tage med sig i det indre arkiv.

Springvandstroiden vejrer kristenblod i Vejen, og i Hejnsvig har de taget hul på den 36. foredragssæson. I Tistrup er kunstnernes sommerudstilling blevet en fast begivenhed, som samler interesse over hele landet.

På Grindsted-kanten kan man opleve et zoologisk museum med bl. a. en udstoppet elefant og en imponerende fuglesamling.

Også Mandø har sit fuglemuseum.

Fra et åbenstående vindue i et stråtækt Fanø-hus høres saxofon-swing som i jazzens guldalder. Længere borte stemmes violinerne til spillemandsmusik. Det er »Sand på gulvet«, der skal til at øve. Her kommer en lille båd tøffende, og ved stranden er en flok glade tyske turister i gule regnfrakker ved at gå bagover af deres held som ravsamlere.

Sådan en lille plet. En ganske almindelig dag i slentretempo.

Men der skal såmænd ikke større fantasi til, før man kan forestille sig, hvordan det går løs andre steder i Ribe amt med skov og strand, vandløb og marker. Fabrikkerne. Gårdene. Fiskeri og handel. Flora og fauna. Skoler. Sygehuse. Vejnet. Traktorer. Brummende dynamik. Kasseapparaters tappenstreg. Billard og bægerklang. Sportspræstationerne. Kontorenes knitrende skrivemaskiner. Raske soldater på

øvelse. Lyset der skifter, og bilerne der kører videre.

I Legoland består en stolt otte-årig trafikprøven. På en operationsstue nærmer den kirurgiske saks, der ligner et fuglenæb, sig langsomt en bughule. I en rodet kælder er en mand tabt for denne verden i sit arbejde med at sammenklippe en surrealistisk eksperimentalfilm, det har taget år at optage i super-otteformatet.

Godt nok er amtet blot en enkelt brik i landets puslespil, men det kan nemt blive en smule forvirrende med alt det, der nu foregår. - Og det kan da ikke bare tilfældigt rulle af sted alt sammen? Næh, det vil selv kælder-surrealisten indrømme. Der må planlægning til. Overblik er mere end nogen sinde en nødvendighed.

Tiden løber - og den løb fra de gamle kommuner, som blev for små til at kunne fungere tilfredsstillende. Der kom en kommunalreform. Med virkning fra 1. april 1970 gennemførtes en omlægning, så vi fik 14 amtskommuner og 273 primærkommuner. Denne inddeling omfatter ikke København og Frederiksberg kommuner.

Begge har en særlig status. Men bortset fra disse to undtagelsestilfælde indgår alle primærkommuner i én amtskommune.

Nøgleordet er decentralisering.

Efter omlægningen er en række opgaver, der før blev varetaget af staten, overført til primærkommuner og amtskommuner, og dermed til myndigheder, der ledes af folkevalgte råd og med egen økonomi.

Amtsrådene er i deres nuværende opbygning, med demokratisk valgt politisk ledelse, en virkelig nyskabelse.

Primærkommunerne varetager alle »de nære ting«. Borgerne kan i langt de fleste tilfælde, hvor der ønskes forbindelse med det offentlige, henvende sig på et af de kommunale kontorer.

Er opgaver, som kan løses rent lokalt, blevet overdraget til kommunerne, så er opgaver, som kræver et større geografisk område blevet overdraget til amtsrådene. Kommunerne og amterne har altså fået mere at skulle have sagt i forhold til staten. Fra statens side lægges der nu i højere grad vægt på at udarbejde vejledninger og retningslinier for den lokale og regionale planlægning.

Stat - amt - kommune er en gammel tredeling herhjemme. Det kan fastslås, at den har vist sig at passe til landets behov. Betegnelsen amt blev indført så tidligt som i 1662, men dengang og frem til 1970 med bevarelse af den middelalderlige sondring mellem by og land, idet købstæderne stod uden for de daværende amter.

Men nu har vi altså vor amtskommune, omfattende de 14 primærkommuner, under ét amtsråd. Og amtskommunen styrer på regionalt niveau en række anliggender og varetager opgaver, det ikke er hensigtsmæssigt at løse helt centralt, af staten, men som på den anden side er for omfattende til at kunne blive administreret af de mindste administrative enheder, primærkommunerne.

Siden kommunalreformen har amtskommunerne overtaget stadig flere områder af den offentlige forvaltning og den offentlige service fra staten.

En spændende udvikling.

Hvert fjerde år er der - på samme dag - valg til kommunalbestyrelser og amtsråd. Alle har valgret. At opstille som kandidat kræver blot 25 stillere.

Men hovedreglen er, at det er partierne, der gennem deres vælgerforeninger sørger for opstillingen.

Amtsrådene vælger selv deres formand, amtsborgmesteren, som har den daglige ledelse af amtskommunens samlede administration. Amtsborgmesteren har ret til at overvære forhandlingerne i udvalg,

selv om han ikke er medlem, og han kan sammenkalde medlemmerne af to eller flere udvalg til fælles drøftelse.

Efter hvert amtsrådsvalg ned sætter amtsrådet, i henhold til den kommunale styrelseslov og amtskommunens styrelsesvedtægt, et økonomiudvalg og fire faste udvalg.

Økonomiudvalget, der har amtsborgmesteren som formand, varetager amtskommunens finansielle og forvaltningsmæssige forhold, herunder løn- og personaleforhold. Derudover har udvalget bl.a. ansvaret for en samordnet planlægning, herunder regionplanlægningen, og at amtskommunens budget udarbejdes og overholdes.

De stående udvalg er sygehusudvalget, social- og sundhedsudvalget, undervisnings- og kulturudvalget samt udvalget for teknik og miljø.

Sygehusudvalget forestår bestyrelsen af amtskommunens sygehusvæsen, der foruden de egentlige sygehuse omfatter høreklub, tuberkulosestation, fælles sygehusvaskeri og sygeplejeskole.

Sygehusudvalget tager sig også af planer for amtskommunens samlede sygehusvæsen, herunder tillige planer for driften af behandlingsinstitutioner for alkoholskadede.

Social- og sundhedsudvalget har ansvar for revalideringsinstitutioner, beskyttede værksteder, forsorgshjem, beskyttede pensionater, døgninstitutioner for børn og unge, psykiatriske plejehjem, plejehjem for fysisk handicappede, amtsungdomscentre og institutioner for personer med vidtgående psykiske handicap m.m.

Dette udvalg tager sig også af den del af den offentlige sygesikring, der henhører under amtskommunen, ligesom det udarbejder forslag til den i den sociale styrelseslov foreskrevne plan for udbygning af den sociale og sundhedsmæssige virksomhed i amtet.

Man administrerer tillige jorde-
modervæsenet, seksualvejlednings-
klinikker, hjælpemiddelcentraler
m.v.

Undervisnings- og kulturudval-
get forestår administrationen af
gymnasier, observationsskole, lejr-
skole, amtscentral for undervis-
ningsmidler, vidtgående special-
undervisning for svært handicap-
pede samt prøveforberedende under-
visning for voksne.

Her er meget at passe fra
administration af tilskud til bl.a.
Vestjysk symfoniorkester og
museerne til tilsyn med kom-
munernes folkeskoler.
Nævnes skal det også, at udvalget
udarbejder udbygningsplaner for
gymnasie- og HF-undervisningen
samt andre udbygningsplaner inden
for undervisningsområdet.

Endelig er der udvalget for teknik og miljø, som forestår anlægs- og vedligeholdelsesarbejder for statslige og amtskommunale veje og vandløb. Det er også her, man administrerer og planlægger i forbindelse med vejlovgivningen, vandløbslovgivningen, vandforsyningslovgivningen, miljølovgivningen, kommuneplanlægningslovgivningen, lovgivningen om by- og landzoner, naturbeskyttelseslovgivningen, råstoflovgivningen, bygge- og boliglovgivningen, lovgivningen om sommerhuse og camping og areallovgivningen i øvrigt. På en række af de nævnte områder skal udvalget tillige føre tilsyn med, at gældende bestemmelser overholdes.

Ribe amtsråd tæller 21 medlemmer. De har, som man forstår, mere end nok at se til. For kan meget klares lokalt via primærkommunerne, så bliver der alligevel adskilligt tilbage, som kræver regionalt hensyn og overblik. Det er mere end nogen sinde nødvendigt med fornuftig planlægning og nøgternt helhedssyn.

Der skal tages hensyn til naturen, men sandelig også til menneskene. Dyr og fugle skal kunne trives, men Ribe amt må også være tiltrækkende for industrien. Selv om man kun bevæger sig på det mest overfladiske niveau, opdager man snart, at patentløsninger findes ikke.

Der er ingen medalje, uden at den også har en bagside.

Samtidig med at vi glæder os over vinderens triumf, må vi aldrig glemme taberen. Det kan f.eks. være narkomanen, der flipper ud på en bænk i byparkens uglemørke.

Det er tiltalende, at der er en stadig voksende glæde og interesse for »de gratis glæder«, og at forståelsen for økologi er i rivende vækst.

Men vi kan ikke leve på naturromantik alene - der må også erhvervsvenlighed til.

På den anden side så bliver disharmonien for skærende og omkostningerne - fra enhver vinkel - alt for store, hvis der kun satses på, at tandhjulene skal snurre.

Lige så lidt som vi kan undvære naturen, lige så lidt kan vi undvære kulturen.

Amtsrådet skal have fingeren på både den ene og den anden puls, fornemme de forskellige taktslag - og tælle rigtigt. Det er store krav - men demokratiet er altid krævende.

Som det er gået siden kommunalreformen, er det stort set gået godt. At fremtiden vil give endnu mere at tumle med synes hævet over enhver tvivl. Der kan opstå situationer, hvor man dårligt kan tale om et problems bedst mulige løsning, derimod om samme problems mindst dårlige løsning. Problemer er og bliver der nok af - og altid vil der være en hel del at ønske anderledes.

Den, der har haft muligheden for at rejse i den tredje verden midt i en krisetid, har imidlertid svært ved til fulde at forstå eventuelt hjemligt klynkeri. Sandheden er jo, at vi er umådelig godt stillede. Vor åndelige og materielle rigdom er i virkeligheden overvældende målt i forhold til u-landenes.

Her bor vi nu. Et sted i Danmark. I Ribe amt. En region, der har oplevet en eventyrlig udvikling og har en historie, som nok kan skabe respekt, men som også bør kunne inspirere.

Mulighederne for at få det bedst mulige ud af de givne situationer har vi aldrig tidligere haft bedre chancer for selv at udnytte.

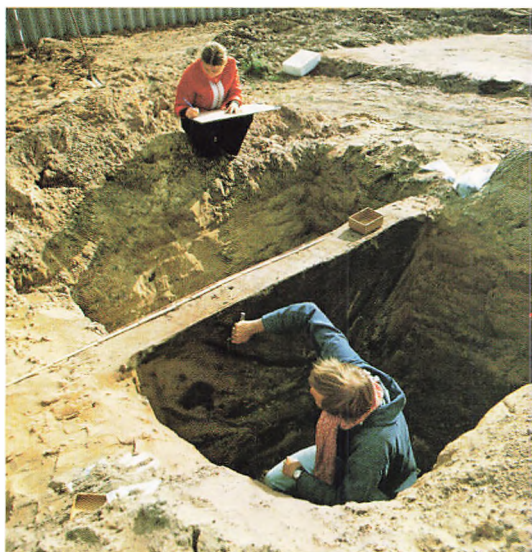
Strukturomlægningen er, som her skitseret, gået imod større selvstændighed, kommunalt som amtsligt. Ansvar er dermed rykket endnu nærmere til den enkelte borger, som ikke alene kan gøre sin indflydelse gældende via stemmesedlen, men også ved at tage del i den aktuelle debat - og blive hørt på regionalt niveau.

Den menneskelige eksistens udvikles altid i en folkelig-historisk sammenhæng.

Amtsbogen her skulle gerne vise dette. Målet har hverken været den dybsindige redegørelse eller pernitengrynet registrering. Ligegyldig hvordan man gebærder sig kan ikke alt komme med.

Nej, meningen er at give et rids, der trækker nogle hovedlinier op og præsenterer amtet fra vedkommende synsvinkler. I det seriøse er der gjort plads til det kuriøse, og trods al dynamik - poesien skal ikke lades i stikken.

En billedrejse gennem en region i Danmark og tidernes skiften, en fokusering på noget af det, amtet står for. Ikke en krisens billedbog, men en præsentation, som måske også vil understrege nogle muligheder og forhåbentlig være af interesse - også uden for amtskommunens grænser.

Mens arkæologerne kortlægger fortiden, er andre travlt optaget af at planlægge - og tage hul på - fremtiden. Kontrasterne mødes. Også i dette amt, hvor et stykke hjerneskal med runeindskription fortæller sin historie fra det svundne, mens off shore-aktiviteten tager forrygende til og vil ændre vor hverdag.

Kranieinskriptionen er fra Ribe, hvor der graves stadig flere fascinerende oplysninger frem om vikingetiden. Og vi kan komme meget længere tilbage. Helt til stenalderfolkernes tidlige bopladser. Men lad os i stedet se frem. Til havnen i Esbjerg med kabler og slanger, ledninger, rør, sugen og summen. Mekano for viderekomne. Farverig aktivitet.

Off shore. Hvilke udfoldelser er der ikke i Nordsøen efterhånden? Og så er dette her jo blot en begyndelse.

Olie og naturgas. Vældige projekter. På enhver måde krævende. Resultatet af opgaveløsningernes udfald vil påvirke os alle.

Boreplatformen langt til havs. En verden helt for sig selv med så mange håb og muligheder. Man kan falde i staver foran sådant et monstrum. I øvrigt er der nok af hårdt arbejde, der venter.

Det bliver ikke mindre spændende, når man ser det hele lidt fra oven. Havet. Kystlinien. Sælsomme strukturer. Huse som byggeklodser, og biler som bittesmå metalliske insekter, der piler rundt dernede.

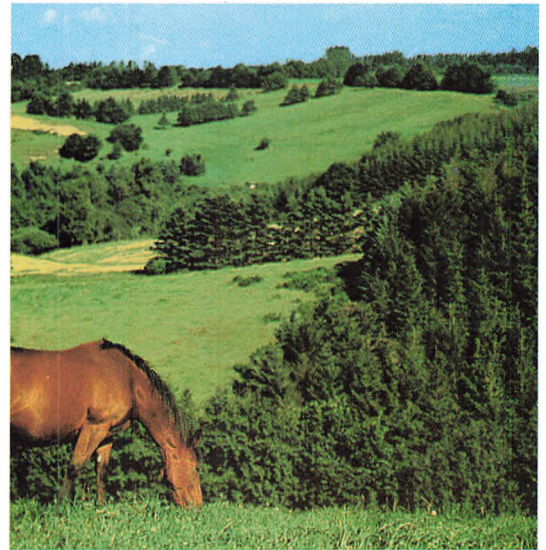
De dovne bølgeskulp. Måske er heldet ude, og en ravklump skylles i land. Finderen får den slebet og monteret som et smukt smykke til sin elskede. Der kan ske så meget.

Skallingen bliver helt eksotisk i fugleperspektiv. Sand i vand som en sekvens fra en sydhavsfilm. Men ingen behøver at digte noget om. Det er interessant nok, som det nu er, og hvor det befinder sig.

Hav og land. Natur og by. Byen er Esbjerg med containerarealet på havnen. En snild måde at pakke og fragte på. Og tro det eller lad være, men netop dér hvor containerne befinder sig, og dér ikke er ret megen ro, kan man se så sjælden en fugl som toplærken. Svær at få øje på i sin grå-brune beskedenhed, men ikke til at glemme igen med sin herlige top.

En lærke på havneterrænet, hvorfra gode, danske landbrugsprodukter afskibes til eksport. Man behøver ikke at være ornitolog for at påskønne den.

Esbjerg fiskerihavn er kendt af alle hertillands. Kutternes geled langs bassinkanten. Motorernes tøffen. De morgenfriske auktioners hurtige handler. Og så var der nogle, der engang sagde om en speciel duft dernedefra, at det lugtede af penge.

Men Esbjerg er jo ikke ret meget mere end lige netop kommet til i forhold til Ribe med sin lange historie og de mange gamle huse og traditioner. Ribe er stadig på mange måder som et afsnit fra et eventyr. Ribe vil altid betage, men det har den nu ikke patent på.

For skønt, det er der så mange steder i amtet. Sandelig også når man bevæger sig »indad«. Hvem holder ikke af det småbakkede landskab med hesten på græs i det grønne? Det vil være sygt at romantisere landbrugets situation, men dejligt det er der nu ude på landet.

Et vrinsk på det og så til Grindsted med industrierne og amtssygehuset.

Grindsted fra luften. Et stykke hverdags-Danmark med træer og røde tage.

Ribe amtsråd holder normalt møde én gang om måneden. I september mødes man dog hvert år to gange til behandling af økonomien. Budgettet for det kommende år skal vedtages. Det foregår i Amtsgården, som her præsenteres med to store træer i forgrunden. Før i tiden var det i det gamle rådhus, det fandt sted.

Måske er det netop nu regionplanen, der drøftes. Når vi snakker om planlægning, kaldes amtskommunerne for regioner.

Regionplanen fastlægger rammer for arealanvendelsen i Ribe amt. Rammerne skal udfyldes af kommuneplaner, som vedtages af kommunerne, og som giver retningslinier for de detaljerede lokalplaner. Regionplanen skal også sige noget om vigtige nye veje, om større institutioner som gymnasier og sygehuse, om betydningsfulde tekniske anlæg, f.eks. havne og lufthavne, om landskaber og sommerhuse, om hvor stærkt forenende virksomheder skal ligge, om grusgravning, om landbrug.

Og om alle mulige andre vigtige forhold for regionens fremtid.

Regionplanen siger endvidere noget om de forudsætninger, planen bygger på. Der er eksempelvis redegjort for befolkningsudviklingen og det forventede byggeri.

Andre fysiske planer må naturligvis ikke stride imod regionplanen.

På det store billede Tårnborg, Danmarks ældste rådhus. Salmedigteren Brorson har boet her - og adskillige amtsfunktioner blev passet herfra, hvor også amtsborgmesteren boede, før den nye amtsgård blev en realitet.

Vadehavet er på mange måder noget ganske særligt, præget som det er af tidevandsstrømmenes monoton og marskdannelse.

Men gang på gang er naturen gået amok. Stormflodstruslen er en vægtig realitet. Man mindes de gamle ord: - Den der ikke vil dige må vige!

Ved Skibbroen er der vinteridyl med den hvide sne og pittoreske fartøjer fortøjet som da åen var af betydning som trafikåre, og handelskibene sejlede til og fra i tungtlastet fladbundethed.

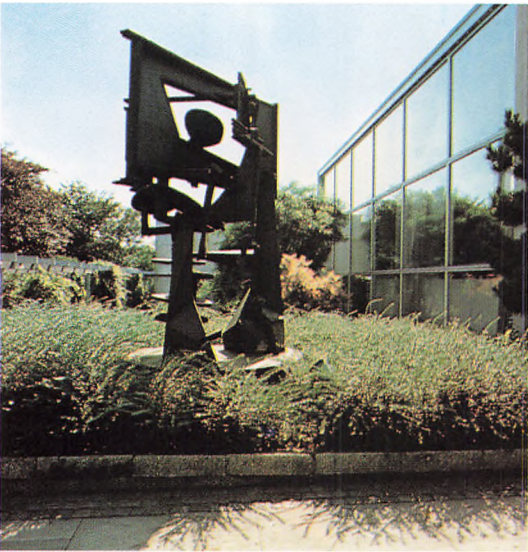
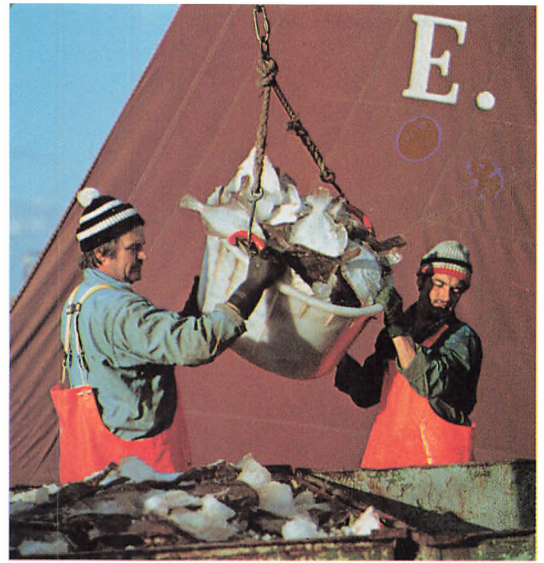
Motivet er nydt af mange. Men hvor mange mon ved, at Ribe amt har verdens mærkeligste landevej? Mandø ebbevej, som kun kan benyttes, når det er lavvande. På billedet kan man se hvordan.

Det er en på det nærmeste surrealistisk oplevelse at køre til Mandø ad den sære vej, når tidevandsforholdene tillader det. Måske slår fiskeørnen ned ret forude.

Men du vil måske ikke tage nogen chancer, hvor der kan være risiko for at du mister din tørskoethed? Og måske holder du specielt af det gamle. I så fald vil Peter Downs Ribe-slippe ikke slippe dig.

Sluttelig efterårets vandmasser ved Ribe midtmølle.

På billeder er det friske ved fiskeriet iøjnefaldende. Hurra for søluften! Og farverigt er det skam også, men man behøver ikke at være så længe om bord, før det står klart, at fiskeri er et hårdt og krævende arbejde. Her stilles ekstraordinære fordringer. Ikke mindst med hensyn til udøvernes robusthed.

Robust måtte også Robert Jacobsen være, da han udførte sin store Esbjergskulptur, placeret foran Kunstpavillonen. Kritikken var voldsom. Men Store Robert havde skabt et af sine hovedværker, og da skulpturen skulle lånes ud til en udstilling i det fremmede, kom der mange protester.

Stemningen var vendt. Skulpturen værdsættes i dag af de mange. - Man skal altid give sig tid, når det gælder kunsten. Og det er kun godt - ja vel et af dens formål - at den kan skabe debat.

Enige kan de fleste imidlertid nok hurtigt blive, når det gælder glæden over dyr og fugle. Hvem kan vel stå for disse sæler - mor og unge - i sælarieret på Esbjerg fiskerimuseum?

Varde med sit torv fra luften. Og torvehandel tæt på. De lækreste æbler. Lige til at sætte tænderne i på stedet, foran kirkens prægnante silhouet.

Mens vi er ved arkitekturen. Småtingsafdelingen skal ikke glemmes. Vardes miniby er af en sådan kvalitet, at foretagendet har fået hovedrollen i en film, der handler om alle Danmarks mini-byer.

Her holder børnene af at komme, og mange forældre er blevet glædeligt overraskede ved nærmere studium af den veludførte klein-bygningskunst.

En kunst er det også at holde tingene i orden. Hvad er vel fortidens effekter værd, hvis ikke vi passer på dem, konserverer dem? Her yder amtet en betydelig indsats.

På museer og i samlinger landet over kender man kun alt for godt forfaldets problemer, om ikke rimelig konservering finder sted.

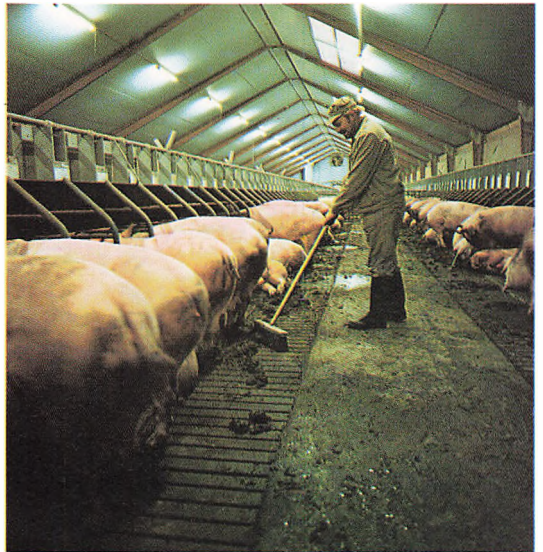
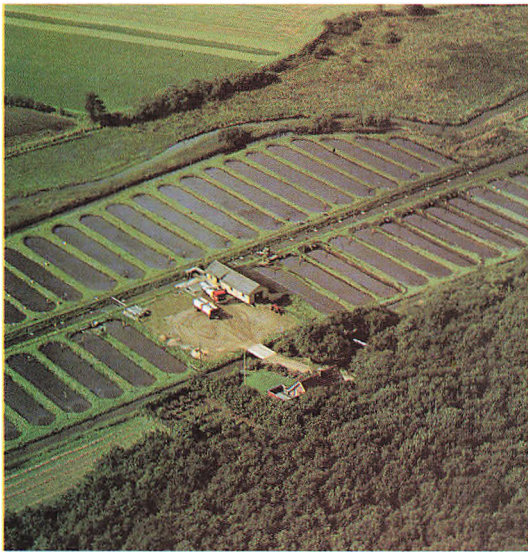
Billedet viser et par fagfolk under arbejdet med at konservere en gammel stol på konserveringsanstalten i Ølgod.

Der høstes i Brørup. Mejetærskeren, som i selvbindertiden gjorde voldsomt indtryk via landbrugsartikler fra USA, har efterhånden ret så længe været en selvfølgelighed på de danske marker.

Hvad der gik tabt i romantik er indvundet mange gange i bekvemmelighed og effektivitet.

Effektivitet er også et nøgleord, når det drejer sig om ørred-dambrug. Dem er der mange af i amtet. Her tilsigtes en rationaliseret og kontrolleret avl af fisk.

Fra luften præsenteres et ørred-dambrug ved Holme å. Og i førerhuset til den røde traktor larmer en transistorradio løs med et afslappende weekendprogram. Men landmanden har mindre end nogen sinde mulighed for at slappe af. I hans job er der ikke noget, der hedder lørdagsfri.

Selv om radioen er på fuld styrke, er det begrænset, hvor meget der lader sig høre.

Istalden er der indrettet til stor-drift med svin. Også her har de seneste år givet adskillige forbedringer, men svinene skal stadig væk passes af manden på gården eller en af de sjældne medhjælpere.

Der skal faktisk ske en hel del, før koteletterne kommer på bordet.

Dalgasstatuen ved Hovborg. Enrico Mylius Dalgas (1828-94) stiftede Det danske Hedeselskab. Hos ham modnedes planen til en storstilet opdyrkning af de jyske heder.

Hans indsats som forandrer og forbedrer var enorm. Men helt undvære heden kan vi naturligvis ikke.

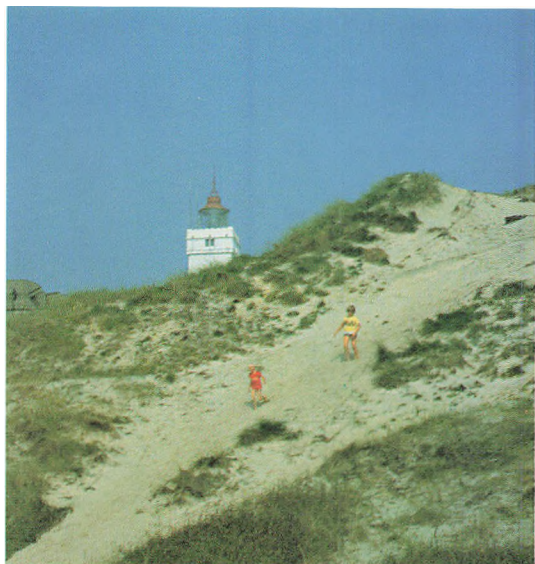

Lyngen er pragtfuld, når den blomstrer som her på Nørholm hede. Ribe amt er, foruden så meget andet, de store naturværdiers afvekslende område. Der kræves ingen særlig lokalpatriotisme for påskønnelse af dette faktum.

Midt i det hele Grindsted og Grindstedværket. Grindsted er den største industriby i Ribe amt efter Esbjerg. Værket, med kemisk storindustri, blev anlagt i 1924. Seks år efter kom Andelsvineslagteriet til.

Grindsted har i øvrigt i sjælden grad nydt godt af jernbanen, selv om den først kom til byen i 1914. Da det først var sket, varede det ikke længe, før Grindsted udviklede sig til et knudepunkt med jernbanespor i hele fem retninger.

Blåvandshuk og det hvide, velkendte fyr i klitlandet.
Lyden af bølgenes brusen.
Og ved Henne samler de rav. Det er uden for sæsonen som i det lille digt, skrevet ved lignende lokaliteter:

Solen bleg og fjern
Stranden atter øde
Kun ravsamlersken
og de evige måger
påskønner havet nu

Havet. Blæsten, sandet og klitterne. Storslået, barsk natur. Magnetisk dragende på utallige sommerturister, men sandelig også med vægtige kvaliteter på andre årstider. At gå sig en tur langs stranden en efterårsstund. Eller en vinterpromenade i frostvejr.

En ensom vandring med kik-
kerten og kjoen kommer
flaksende. Ja, hvad er der
ikke at se af fugle ved stranden?

Amtet må sørge for, at ikke alt
bliver rendt over ende, at der
både bliver plads for folk og
for fugle. Naturen skal der værnes
om, men mennesket skal også have
lov at udfolde sig. En balancekunst
som kræver mange overvejelser og
grundig planlægning. Men hvem
tænker på andet end øjeblikket her
og nu, når man, som på det store
foto, er på travetur ved Nyminde-
gab?

Vestkraft med vældige skor-stene, og en afprøvning af en redningsflåde på Nordisk gummibådsfabrik, en af amtets store industrier, som eksporterer videnom.

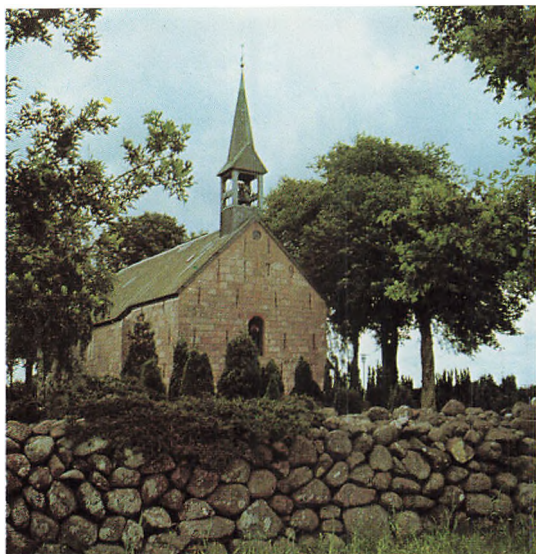
S'et på flyet står for Sterling Airways, og har man først sagt Sterling, kan man lige så godt med det samme sige Tjæreborg. Tjæreborg sender mange på rejse, også fra Billund og Esbjerg lufthavne.

Charterrejse-eventyret begyndte med værkbrudne busser og udviklede sig fra noget meget primitivt i lille Tjæreborg, uden for Esbjerg, til amtets mest kendte virksomhed efter Lego i Billund.

Lego producerer legoklodser til legebørn i alle aldre over hele verden. I forbindelse med fabrikken findes et meget usædvanligt land, Lego-land, som er den største turistattraktion i Danmark efter Tivoli.

I sæsonen 1980 - fra den 1. maj til den 20. september besøgte 764.000 det usædvanlige sted, med de mange veludførte lego-huse, »trafikskolen« wild west-området og alle dette eventyrriges øvrige fortræffeligheder.

Malt kirke er blot en af de mange, smukke landsbykirker i amtet, bygget mellem 1100 og 1250. Enkel og stærk arkitektur med kampestensmuren om kirkegården.

Vi er ikke så langt fra Kongeåen, hvor toldkammer-skiltet stadig vidner om åen som grænse fra 1864 til 1920.

Netop dette tab i syd blev afgørende for Askov højskole, den af vore højskoler, som har haft størst betydning. Et levende og videnom inspirerende kulturcentrum.

Få kilometer fra Askov ligger Vejen med billedhuggeren Hansen Jacobsens museum. Foran museet står hans springvandstrolde. På samme tid lystig og uhyggelig, syg og munter.

Denne »trolde, der vejrer kristenblod«, er både en grum repræsentant for underverdenen og en forsoren gæst samme steds fra.

Niels Hansen Jacobsen (1861-1941) var den første kunstner i Jylland, der fik sit eget museum.

Den trolde-tro jysk-internationale mesters sidste hovedværk blev »Livets spil«. En skulpturgruppe, der viser en flok mennesker travende efter en alt anden end sympatisk udseende violinist.

- Det er en slags surrealistisk ligtog, vi møder her. Livets spil er bestemt ikke altid muntert, men vi skal og må følge musikken.

Ribe amtsråd yder støtte til regionens musikliv, som trives på alle niveauer og udfoldes med talent i vidt forskellige genrer.

Folke- og spillemandsmusikken. Stadig flere påskønner den. Violinerne og guitarerne har travlt. Og den får, som det ses, en ordentlig én på »harmonikassen«.

Vestjysk symfoniorkester har gang på gang vakt opmærksomhed. Og skal det for alvor være alvor, er Vestjysk musik-konservatorium et godt udgangspunkt. Kvartetten arbejder i dyb koncentration med et klassisk mesterstykke.

Samtidig giver »Vestre jazzværk« friluftskoncert og håndhæver dermed en god gammel New Orleans-tradition.

»Jazzværket« swinger, så det er en lyst. Basunisten har mere end tyve år bag sig i (fritids-)faget. Med en start i »Yellow Socks«, der kom på plade først i tresserne, og et foreløbigt højdepunkt i jam-sessions med den legendariske hot-cornettist Wild Bill Davidson.

Iøvrigt skelnes der ikke længere så indædt mellem klassisk og jazz. Hvad det først og fremmest drejer sig om, er kvaliteten af det, der kommer ud af instrumenterne. Glæden ved at spille. Oplevelserne ved at lytte.

Sygehusvæsenet er amtskommunens ansvar. Amtsrådet skal forestå samarbejdet mellem sygehusvæsenet og tilgrænsende områder, det almindelige læge- og sundhedsvæsen m.m. - her illustreret ved et lægebesøg.

Amtsrådet skal endvidere forestå driften af regionens sygehusvæsen, udarbejde planer for løsning af amtskommunens sygehusopgaver og forestå udbygningen med hensyn til antallet af sengepladser, ambulatoriekapacitet, udbygning med specialiserede afdelinger for særligt komplicerede og/eller sjældent forekommende behandlinger.

Sidst men ikke mindst skal amtsrådet varetage samordningen af de eksisterende sygehuse.

Hellere rig og rask, end syg og fattig. Men skulle der være noget galt med helbredet, er det heldigvis ikke på vore breddegrader et økonomisk spørgsmål for den enkelte, om der kan blive gjort noget ved det.

Så at sige al lægehjælp bliver betalt med offentlige midler.

Amtskommunens sygehuse styres af amtsrådets sygehusudvalg. Den daglige ledelse varetages af administrationen på amtsgården og sygehusene. Men der er naturligvis samarbejde mellem administration, læger og sygeplejersker, som har ladet os kikke med ind på operationsstuen ovenfor.

Operationen lykkedes naturligvis fint. Patienten har det atter fortræffeligt. Hvem mon i øvrigt har fundet på at koble romantikken så intenst sammen med netop lægers og sygeplejerskers arbejde? Et specielt lyserødt hjertebankende hjørne af trivallitteraturen synes viet deres virke.

Nå, naturligvis er der, midt i alle belastninger, mange store og positive opmuntringer.

Idenne beklede verden er man tæt inde på nogle af tilværelsens væsentligste tilskikkelser. Noget af det største er altid, når et nyt lille menneske kommer til verden. Der er blomster på bordet ved sengen med mor og barn.

Grindsted sygehus spejler sig - ikke i den blanke sø, den findes andetsteds, kunstig ganske vist, men koblet sammen med Grindsted å.

Nej, sygehuset spejler sig i en kæmpemæssig vandpyt. Og foran Centralsygehuset i Esbjerg er der et mylder af efterårsblomster.

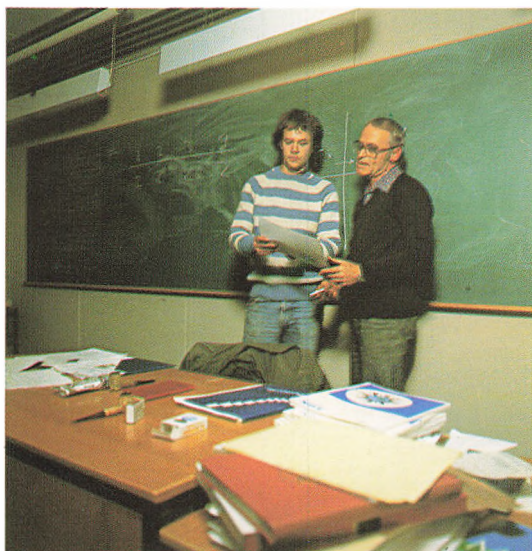
Moderne, stilrent byggeri, uden løvefødder og gesvejsninger, men med vægten lagt på så godt som muligt at kunne imødekomme de rent faktiske krav.

Klassebesøg på Grindsted gymnasium midt i en undervisningssituation. Gymnasiet er et amtligt foretagende ligesom sygeplejeskolen, hvor eleverne netop holder pause.

Og der er Sydjysk universitetscenter og Amtscentralen for undervisningsmidler. Amtsrådet er med overalt.

Også i voksenundervisningen.

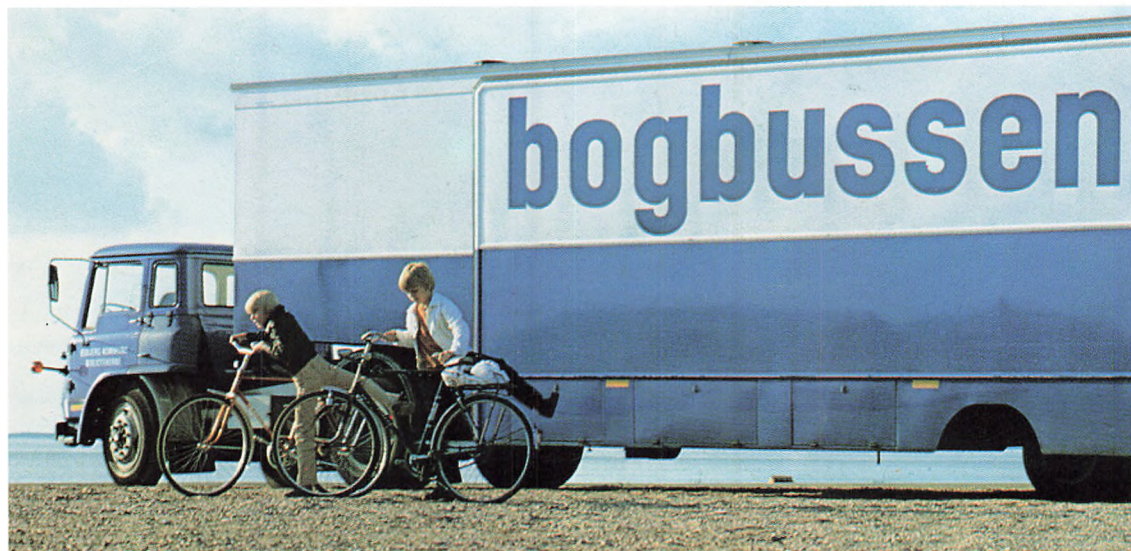
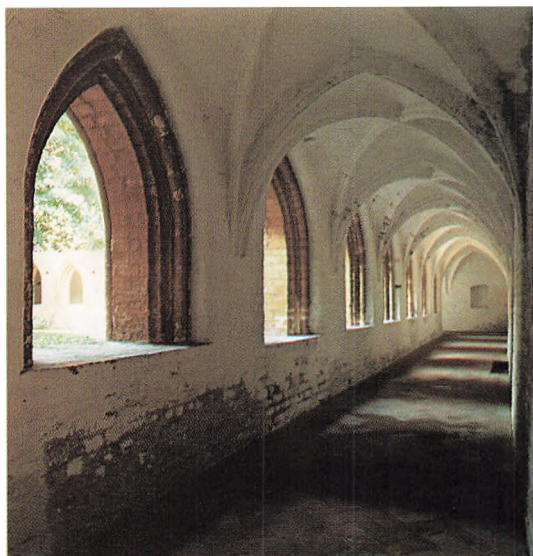

Amtsrådet forestår udarbejdelse af udbygningsplan for amtskommunens samlede skolevæsen - folkeskole, ungdomsskole, fritidsundervisning, gymnasie- og HF-undervisning.

For så vidt angår folkeskolen m.v. udarbejdes planen i samarbejde med primærkommunerne.

Amtet driver de amtskommunale gymnasier og HF-kurser, en lejrskole og en række specialskoler for elever med så svære psykiske eller fysiske handicaps, at de ikke kan undervises på almindelige skoler.

Desuden driver amtsrådet bl.a. den prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne.

De sorte brøders Sankt Catharinæ kloster i Ribe er Danmarks bedst bevarede klosteranlæg efter karmeliterklosteret i Helsingør.

Sortebrødre klosteret stiftedes 1228, og der blev bygget på det et par hundrede år. Klosterbygningerne blev senere hospitalstiftelse.

Stemningsfuldt er det at opleve fratergården med dens korsgange og spidsbuede åbninger. Man kan næsten høre de fromme munkes stilfærdige færden og en knitren fra de ældgamle, håndskrevne folianter.

Engang var læsningen kun de udvalgte sag. Det er næsten ikke til at forstå, når bogbussen kommer kørende, eller man aflægger besøg på et af de mange stationære biblioteker, hvor også børnene er flittige gæster, og musikken og det illustrerede for længst har vundet indpas og anerkendelse.

Børnene tegner sig i øvrigt for 40 pct. af det samlede biblioteksudlån herhjemme. Biblioteksudgifterne er en af de helt faste poster på det offentlige kulturbudget, ligesom f.eks. museums-, musik- og teaterudgifter.

Da de mange kirkebyggerier ophørte ca. 1250, blev der en slags stilstand, indtil jernbanen var en realitet. Siden er det, som påvist, gået ret så stærkt i Ribe amt. Med dette opslag lader vi toget køre og viser samtidig den mest berømte af alle amtets kirker, Ribe domkirke, et mægtigt, monumentalt midtpunkt i den gamle stiftsby, her i en vinkel der giver et karakteristisk gadebillede med.

Kirkens tårn er 47 meter højt, og i omkreds måler det imponerende bygningsværk godt et par hundrede meter. Domkirken blev bygget omkring 1150, men blev skadet af brand få år efter, og har gennemgået talrige fornyelser og ombygninger gennem tiden. Med de mange smukke og interessante udvendige detaljer og sit overraskende lyse indre med de over 700 år gamle hvælv er Ribe domkirke en tre-stjernet turistattraktion.

Og toget ruller gennem amtet. På en af vinduespladserne sidder en fugleinteresseret. Fra sin kupé har han set seks viber, en fasan, nogle krager, en skade og en spurvehøg.

Pludselig orker han ikke mere pip og kvidder. Han tager en bog op fra mappen og giver sig til at læse om Ribe domkirke.

Det første han ser er en oplysning om, at der under prædikestolen er afmærket, hvor højt vandet stod i kirken under stormfloden 1634. Over halvanden meter!

Fanø o, Fanø med færgerne, der tøffer frem og tilbage. Der kan være grum ventetid for bilister, der vil til eller fra i højsæsonen. Det sker også, at en og anden fastboende angribes af ø-kuller og ønsker sig fast forbindelse med Jylland i form af en bro.

Heldigvis varer slig galskab som regel kun kort. For netop det, at der ikke er en bro, holder Fanø så charmerende og bevirker, at den oprindelige natur og kultur ikke rendes over ende. Turisterne skal naturligvis være velkomne. De har følt sig tiltrukket af øen i lige ved 100 år efterhånden. Det ville, på alle måder, være trist, om de udeblev. Men færgefarten forhindrer det overrend, som kunne afstedkomme for stor slitage.

Fanø er et af vore internationalt bedst kendte badesteder. Allerede Drachmann var betaget af den brede sandstrand, men hans digteriske fantasi kunne umuligt række til, når det gjaldt forestillinger om, hvordan badelivet skulle udvikle sig. Så mange biler. Så mange mennesker.

Og der er hede, klitter og plantager. Nordby og Sønderho med de gamle, stråtækte huse. Herlige miljøer. Og mod nordvest vokser Søren Jessens Sand ret så forrygende som årene går.

Under amtsrådets social- og sundhedsudvalg sorterer en lang række institutioner for vanskeligt stillede medborgere.

Amtsrådet skal udarbejde udbygningsplan for den sociale og sundhedsmæssige virksomhed i amtskommunen på grundlag af planer fra de enkelte kommuner.

Amtsrådet forestår ydelser af læge- og tandlægehjælp m.m. og betaling for lægemidler og rejsesygesikring.

Der ydes bistand (sagkyndig rådgivning) til de primærkommunale sociale udvalg.

Amtsrådet varetager tillige sekretariatsfunktioner for en række statslige nævn på amtsplanet: revaliderings- og pensionsnævn, ankenævn m.fl.

Reva i Esbjerg er et godt eksempel, hvis der ønskes positive resultater på bordet, når snakken går om revalideringsvirksomhed.

Det andet billede viser en situation fra Amtscentralen for hjælpemidler, Hedelund, Esbjerg.

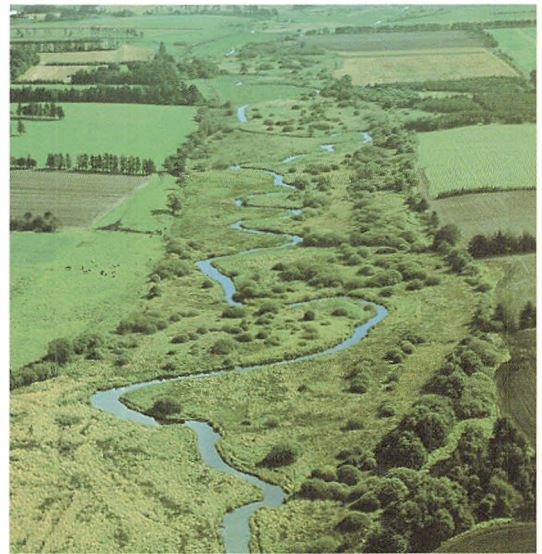
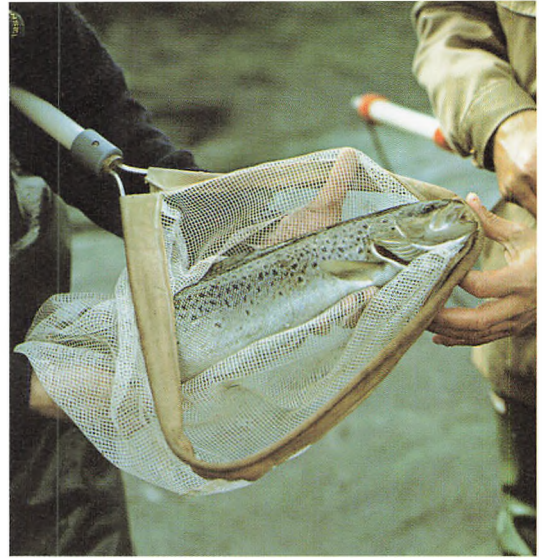

Lunden i Varde en efterårsdag, hvor de brune farver begynder at slå igennem. Lunden er et specielt plejehjem, som tager sig af unge handicappede.

I Ribe, nærmere bestemt på Mosevej, er man i færd med et amtsbyggeri. Her opføres et behandlingshjem, en såkaldt bred institution.

Der er tale om et af fire byggerier til børn, som her får en tidsvarende erstatning for skolehjem, børnehjem og behandlingshjem.

Miljø og teknik er også væsentlige områder inden for amtsrådets omfattende virkefelt. Amtsrådet forestår drift af større veje - rådet er vejbestyrelse for landevejene.

Amtsrådet skal, efter ansøgning, tage stilling til, om ikke-landbrugsmæssig bebyggelse i det åbne land kan tillades. Det skal udarbejde planer for og efter ansøgning tage stilling til indvinding af råstoffer i jorden, føre tilsyn med kommunale spildevandsanlæg samt meddele godkendelse af særlig forurenende virksomheder, når det gælder placering og udledninger.

Det er amtsrådet, der udarbejder planer for den fremtidige vandforsyning og giver vandindvindingstilladelser, når det drejer sig om større historier. Amtsrådet forestår også vedligeholdelse af amtsvandløb. Her kommer vi på elektrofiskeri, og vi møder en mand med en hest. Det er som et kik tilbage i en tid, hvor teknik og miljø var noget helt andet end her i firsernes komplicerede og problemfyldte situation.

Horne å snor sig, men ikke uden amtslig bevågenhed. Naturfredningsloven giver adgang til fredning af arealer, som har »væsentlig betydning for almenheden«. Amtsrådet deltager både i fredningsplanlægningen og i afgørelsen af enkeltsager. Og vejområdet har meget længe været et amtskommunalt arbejdsområde.

Al respekt for arbejdet, men fritiden er heller ikke at foragte. I hvert fald ikke i fritidshuset ved Blåvand. Her er det en nydelse at slappe af uanset årstiden.

Eller hvad med at trave sig træt i Nymindegab?

For lystfiskere kan Karlsgårde sø være stedet, og det er svært at forestille sig, hvem der kunne komme til at kede sig på fåremarkedet i Ho med så meget liv og leben, så mange mennesker og så mange brægende uld-givere.

Fåremarkedet er intet mindre end en fantastisk begivenhed. Islandsfarere vil nikke genkendende til sagastemningen bag alt show og handel med tingen og prigen, håndslag og lidkøb.

Skulle det blive for meget af det gode, søg da til Ho kirke og kik på kirkeskibet, en galeon fra begyndelsen af 1600-tallet. Sandsynligvis landets ældste af slagsen.

Et skur med rustfarver i Ribemarsken, hvor den sjældne mosehornugle endnu holder til. Endrupholmsk græsningsidyl. Marbæks herlige natur. Et nærrekreativt område for Esbjerg med oldtidsagre og tomter af bopladser fra romersk jernalder.

Flaget til tops og ebbe-vejen til Mandø, som for et øjeblik ligner et japansk zen-maleri.

Vi er, for denne gang, ved vejs ende. Og naturligvis er der adskilligt, der ikke er kommet med. Men gå selv på opdagelse. Det fordrer ikke større ekspeditionsudstyr.

Ribe amt. En region i Danmark med en hel del at byde på.

Med loven om lands- og regionplanlægning er konstrueret et maskineri, som på bedre måde end tidligere kan sørge for, at mange forskellige samfundssyn koordineres i den sammenfattende fysiske planlægning.

Der er tale om en løbende proces, som den enkelte borger selv i høj grad har indflydelse på.

Miljø - planlægning - uddannelse
- økonomi - vejvæsen - sygehuse -
sundhedsvæsen - socialvæsen -
kollektiv trafik - ungdomsarbejde
- kultur. Der er nok at tage vare på,
men de demokratiske muligheder har
ikke været bedre end nu, hvor
decentraliseringen har fået form.

